

Den lige, den krumme og den kringlede

- om værdien af omveje

Januar 2024

Det vi må sætte alt ind på er de smukkeste, de omstændigste mest lærerige omveje til målet.

(Inger Christensen, *Essays*, Gyldendal 2019)

Det nye år er skudt i gang, og jeg har fundet mit mantra. I Inger Christensens essay "Energi" faldt jeg hovedkulds over denne sætning. Tanken om omvejene ramte mig som det mest naturlige, mest nødvendige, at interessere mig lidt mere for. Kort efter var jeg i gang med at indlæse mine essays fra 2023, og så forstod jeg hvorfor. Alle essays var en slags variationer over samme tema, nemlig vejene, stederne, bevægelserne – hvordan vi finder ud, hjem og helt nye steder hen. Tilbageblikkets distance får ofte tingene til at træde klarere frem, og det hjælper på den måde med at tegne nye retninger op. Som for mig altså blir en ny variation af mit bevægelsestema: Omvejene!

Målene og vejene

For mange år siden skrev jeg til en tekstantologi på Universitetet. Teksten kaldte jeg "Alle veje fører til Rom". Den var min lidt polemiske reaktion på de meget detaljeorienterede og ofte også ophedede akademiske debatter, jeg stødte på i universitetsmiljøet. Mit formål var dengang at pege på, at teorier, analyser og udlægnings godt kan gå ad forskellige stier og veje og alligevel føre de samme fornuftige steder hen. Universitetsmiljøet var dengang en ny og fremmed arena for mig; jeg var en såkaldt mønsterbryder, og mit blik forekom mig som drengens i Kejserens Nye Klæder: Netop ankommet fra en helt anden zone var jeg i gang med at blotlægge pseudo-virkeligheden i de universitære ekkokamre, tænkte jeg. Det var naivt, naturligvis. Rebelsk og frem for alt naivt.

Det var heller ikke sandt. De ruter og stier, som vi bevæger os ad, fører os ikke de samme steder hen. De fører os i alle mulige forskellige retninger. Og dog. For det som nok *egentlig* var min pointe, og som jeg dengang hverken så klart eller kunne give udtryk for – og som også var malplaceret i den faglige sammenhæng, som var legitim nok i sig selv – var en eksistentiel pointe. Hvis vi fx erstatter ordet 'Rom' med ordet 'døden', bliver udsagnet sandt: Vi bevæger os gennem livet ad et utal af veje, stier og ruter. Hver forgrening tegner en ny retning og et nyt perspektiv. Variationsmulighederne er uendelige. Men de slutter alle i det samme endegyldige punkt med bevægelsens ophør, med døden, og det sætter bestræbelserne og selve driften i bevægelsen i et andet perspektiv. Vi når til hver vores vejs ende, uanset hvilken vej vi går. Endeligheden er vores eksistentielle fællesskab, som samler os på tværs af alverdens forskelle. Vi er sammen om at have en udmålt rute til rådighed og om bestræbelserne og valgene undervejs. Så på de helt store tandhjul var det sandt.

Egentlig var det nok aldrig 'Rom', der *rigtigt* interesserede mig, men alle de forskelligartede kringlede veje, som mennesker går. Dem, som alle gode fortællinger er gjort af. Dem, som vi bliver klogere på os selv og hinanden af. For at vi ophører et sted med dødens indtræffen er jo egentlig

Tina Lauritsen Forlag

Lollandsgade 31, st. 8000 Aarhus C 50 50 48 16

www.tinalauritsen.dk

mail@tinalauritsen.dk

ikke så interessant. Det er ens for alle og vel mest interessant som den underliggende motor, det giver til vores handlinger. Så netop vejene, alt det der sker undervejs, er det interessante: Hvordan vores bevægelser aftegner sig i landskabet, hvordan de får virkninger derude og i os selv. Både de selvvalgte, de påtvungne og dem, der placerer sig midt imellem et sted. Hvordan vi forholder os til dem, tager dem på os eller ikke, håndterer dem, lever dem. Og det aftryk, de skaber.

Så det er målet, der er problemet? Burde vi simpelthen glemme alt om 'Rom' og hengive os mere til bevægelsens her og nu? Er tanken om 'målet' nærmest en fejl i ligningen, som forfører os – måske ligefrem vildleder os – og som vi skulle se at skille os af med? Så enkelt er det langt fra. En bevægelse har brug for sin retning, ja faktisk ville den ellers ikke kunne være andet end en desorienteret vibration, der snurrer rundt på stedet. En netop retningsløs energi. Omvendt mister bevægelsen og de intentioner, den udtrykker, sit eget liv og sin egen mening, hvis den udelukkende er instrument for sin retning. For målet. Det er *forholdet mellem* målene og vejene, vi må interessere os for, og altså bevægelsens karakter.

Den lige, den krumme og den kringlede

'Rom' lader sig (heldigvis) ikke bare oversætte med døden; det er for voldsomt, og det nedgør på en måde alle vores bestræbelser som værende ligegyldige på den store skala. 'Rom' er alle mulige forskellige mål, vi sætter os, og som vi bevæger os hen imod. Og den bevægelse kan vi gøre på mange forskellige måder.

Den lige vej fra A til B – fra afsættet til målet – er vel den, vi er mest fortrolige med i vores kultur. Det er den, vi ser udfoldet i bl.a. Lean Management og beslægtede variationer. Det er den rationelle tilgang, der drejer sig om at fjerne flest mulige omveje, reducere ressourceforbruget mest muligt og komme så gnidningsfrit til det fastsatte mål som muligt. Det er stadig den kulturelt dominerende tilgang til bevægelse i moderne samfund, og den har det 'selvfølgelige' udgangspunkt, at den mellemliggende rute er en fase, som skal overståes. I Lean'sk forstand et unødvendigt mellemrum eller 'spildprodukt', som afhængigt af sammenhængen kan være både materialer, mentale processer og ikke mindst tid. Det sidste behøver vi bare gå til vores GPS for at få bekræftet. Her får vi, hver gang vi spørger, på få sekunder præsenteret 'den hurtigste rute på grund af trafikforholdene'. Ikke 'den smukkeste rute på grund af naturen på strækningen' eller 'den mest bæredygtige rute på grund af ressourceforbruget', men den hurtigste rute. Og i diverse Aps og automatiseringer opfordres vi til at spare fx dyrebare 3 minutter ved at registrere eller checke ind på smartere måder. Tiden er kostbar, forstår vi, det gælder om at ikke blive opholdt og forstyrret, og det gælder om at nå hurtigt frem til målet.

En radikal anden tilgang fandt jeg i hukommelses-gemmerne. Og det hører med til historien, at det tog lidt tid. Det er faktisk ikke så ligetil at komme i tanke om tanke- og handlemåder, som tilbyder andre strategier at omgås forholdet mellem målet og vejene på. På dramaturgistudiet i 90'erne blev vi præsenteret for et koncept kaldet *feministisk dramaturgi*. Dengang præsenteret som lidt et levn fra 70'ernes mere udsvævende påfund, men ikke desto mindre et gyldigt eksempel på én af flere forskellige metodiske tilgange til historiefortælling.

Tina Lauritsen Forlag

Lollandsgade 31, st. 8000 Aarhus C 50 50 48 16

www.tinalauritsen.dk
mail@tinalauritsen.dk

Den feministiske dramaturgi var kendetegnet ved sin *kredsen* om et tematisk omdrejningspunkt. Hvor den klassiske dramaturgi, også kaldet Hollywood-dramaturgi, var kendetegnet ved sin *liniære* udvikling med spændingskurve, klimax og udfasning, var den feministiske dramaturgi *circulær*. Den interesserede sig ikke for det liniære i en kronologisk afdækning af et tema, men for at indkredse temaet gennem en nysgerrig *kredsen rundt om* det fra mange forskellige vinkler. Her blev der set stort på de klassiske begreber om tidens og stedets enhed. Materialet blev i stedet kastet ind i sagens tjeneste, fordi det var tematisk meningsfuldt, og fortælleteknikken tilbød på den måde en fordybelse i det pågældende tema gennem en collage af indfaldsvinkler. Ikke en løsning eller et facit, men fordybelse, refleksion.

Feministisk dramaturgi var en omvejs-strategi. Det gjaldt om ikke at lyse så direkte mod målet, men at lyse nysgerrigt ud i alle de afledte kroge for at få øje på nye og andre ting end dem, der befinder sig på den lige linie mellem afsæt og mål. En bevægelse væk fra hovedvejen og ind på de kringlede biveje og stier. Jeg holdt lidt afstand til metoden dengang, for feministisk dramaturgi blev opfattet som en politisk ladet tilgang, og jeg værdsatte friheden og gad ikke være i nogen båse. Men virkeligheden var, at tænkningen flyttede ind fra dag 1 som en gammel ven endelig fundet, og set i bakspejlet er alt, hvad jeg siden har beskæftiget mig med, inspireret af det.

Hyldest til omvejene

Lean Management og feministisk dramaturgi repræsenterer her hver sin ende af spekteret, når det kommer til måder at bevæge sig hen imod noget på. Det er *bevægelsens karakter*, der adskiller dem, for de har begge både retning og mål. Selv omvejene har retningsbevidsthed: Vi kan kun gå omveje, fordi vi samtidigt har en forestilling om den direkte vej. På samme måde som udtrykket *genvej* forudsætter en viden om vejen. Når vi 'skyder genvej' vælger vi en kortere vej end den mest brugte, fordi vi ved eller aner, at det er muligt. At gå en *omvej* kan i samme ånd forstås som det at gå en længere vej end nødvendigt. Begge dele ud fra det samme 'selvfølgelige' mindset om, at det er bedst at gå den korteste vej. At *vælge* at gå en omvej er derimod et bevidst valg om at *gå en længere vej* end den, der er nødvendig.

På *den længere vej* ser man noget andet. Man ser noget mere. Man ser noget, som man ikke ellers ville have set. Man bliver rigere på oplevelser, rigere på erfaringer. Og det sker uanset, om man bevidst har valgt omvejen, eller om den skete via fejl, uvidenhed eller uopmærksomhed. Måske som en gave, man ikke havde bedt om, men nu var den der pludselig som en ekstra ny ingrediens i ens liv, som man ikke havde forestillet sig. Sådan som det er med *ægte* gaver, som ikke bare er bestilling og udveksling af genstande. At vælge omvejene er at invitere det ukendte og det ikke strengt nødvendige ind i sit liv og lade sig berige af det.

Som princip er omvejene et upåagtet fænomen. I en kultur optaget af effektivitet er dets potentiale underprioriteret. At tænke i omveje er ikke en tilsidesættelse af det rationelle, af målsætninger og af, hvad der er 'smartest' at gøre i en given situation. Det er ikke et enten-eller. Det handler mere om at skabe en ligestilling mellem de lige, de krumme og de mere kringlede veje hen imod de ting, vi retter vores opmærksomhed på. Det er en bevidsthed om, *hvornår* vi er guidet af *hvad* og *hvorfor*. En omvejs-strategi er simpelthen en anden måde at være i tiden på, og en anden måde at bruge

Tina Lauritsen Forlag

Lollandsgade 31, st. 8000 Aarhus C 50 50 48 16

www.tinalauritsen.dk

mail@tinalauritsen.dk

den ressource, som er vores opmærksomhed, på. Og dér på omvejs-strækningen sker der noget andet.

Indfældet i tiden som vi er, er vi altid på vej et eller andet sted hen. Der er altid en fortid der bagude og en endnu ubekendt fremtid forude, og ingen af delene kan vi udelukke af vores bevidsthed. Momentvis kan vi slippe det, men kun kortvarigt, så melder bevidstheden om *før* og *efter* sig igen. Den liniære dimension af vores passage gennem livet behøver vi nok ikke bekymre os om at glemme, den er vores makker hele vejen igennem. Omvejene derimod; dem, der giver kvalitet og fylde til vores liniære udfoldelse af liv, risikerer vi at glemme, hvis målperspektivet får lidt for godt fat i os.

Må I finde de smukkeste, de omstændigste mest lærerige omveje derude og få et rigt nyt år.

Tina Lauritsen Forlag

Lollandsgade 31, st. 8000 Aarhus C 50 50 48 16

www.tinalauritsen.dk
mail@tinalauritsen.dk